

BOEKBEoordelingen

C. G. VAN DER HOUT, „*Schrijven. Proeve van een fenomenologische benadering*”. Uitgever J. B. Wolters, N.V., te Groningen, 1967, gebonden f 9,90.

De studie begint met een beknopte cultuurhistorische verkenning van het schrijven. Enige specimina worden aangevoerd als grottekening, beeldschrift, het Semitisch alfabet, het handschrift in de onderscheidene cultuurperiodes, het blokschrift en het normschrift. Vanzelfsprekend kan dit overzicht niet volledig zijn, maar het is wel informatief mede door de vele goede illustraties.

In het tweede hoofdstuk worden de schrijfbehoefte, het schrijfmateriaal, de mogelijkheden van de schrijver en de kennis van de schrijfletters behandeld. Vervolgens komen aan de orde de ontwikkeling van de schrijf-functie en het functioneel schrijfonderwijs.

Bijzonder instructief zijn vervolgens de beschouwingen over de betekenis van het schrijven zowel voor de intellectuele als voor de emotionele ontwikkeling van het kind. In dit gedeelte komt de pedagogische waarde van didactisch goed schrijfonderwijs sterk naar voren.

Na de schrijfstoornissen te hebben gedefinieerd worden de oorzaken besproken. Zo kunnen schrijfstoornissen een gevolg zijn van organische aandoeningen als neurologische stoornissen, een tekort aan psychische vitaliteit, akoestische of optische afwijkingen. Een tweede gebied van oorzaken wordt gevormd door emotionele stoornissen van het kind tengevolge van een conflictsituatie, een pathologische karakterstructuur e.d. Ook kunnen leermoeilijkheden optreden, die sterk inwerken op gedrag en het zelfgevoel van het kind. Verder kunnen schrijfstoornissen optreden tengevolge van een tekort aan intellectuele begaafdheid.

Vervolgens komt de schrijfster tot de vraagstelling hoe de schrijfstoornissen te verhelpen zijn of in hoeverre tegemoet kan worden gekomen aan de stoornis zodat het doel: communicatie door middel van het schrift, toch kan worden bereikt. Na bespreking van een aantal probleemgevallen komt zij tot de conclusie, dat schrijftherapie in bepaalde gevallen, op basis van een diagnose door deskundigen op medisch-pedagogisch en psychologisch gebied, succes zal hebben. Voorts wordt gesteld dat de plaats van het vak schrijven, gezien vanuit de onderwijsvernieuwing, wordt bepaald door het feit, dat het schoolkind alle, of vrijwel alle kennis schrijven-de verwerkt. Goed kunnen schrijven geeft het kind een voorsprong in alle andere vakken. Moeiteloos en duidelijk schrijven is het doel van het schrijfonderwijs.

Deze goed geschreven en aan inhoud rijke studie is van betekenis voor de onderwijzeres/onderwijzer en voor hen, die zich voor dit beroep bekwamen. De schrijfster kent de schoolwereld o.a. door het researchwerk,

dat zij voor het Pedagogisch Centrum van de gemeente 's-Gravenhage heeft verricht. Mede vanuit deze kennis heeft zij een didactisch leerboek over het schrijven geschreven, dat waard is te worden aangeschaft. Zelf is zij er zich van bewust, dat met deze bijdrage niet alle vragen ten aanzien van het schrijfonderwijs zijn opgelost. Zo is de ritmische eenheid van de ademhaling in de in- en uitademing, en het verband hiervan met de ritmische eenheid van het schrijven van op- en neer-halen nog een weinig doorzichtige problematiek. Dat deze probleemstelling Mevr. Van der Hout boeit kan een aanwijzing zijn, dat door haar het laatste woord over het leervak „schrijven” nog niet is gezegd.

J. H. N. GRANDIA

A.W. HAENEN, „*Van kleuter tot schoolkind. Een onderzoek naar de oorzaak van het zittenblijven in het eerste leerjaar van de lagere school en naar de mogelijkheden om dit zittenblijven te beperken*”.

Uitgever J. B. Wolters te Groningen, 1967, XII + 226 pag. f 21,90.

Dit proefschrift, waarvan tevens een handelsuitgave is gemaakt, is een verslag van een uitgebreid experiment op een aantal kleuterscholen om een scherper inzicht te krijgen in de zich ontwikkelende schoolrijpheid van het kind in de kleuterschool en de eerste klas van de lagere school.

Uitgangspunt van het onderzoek is het door het Centraal Bureau voor de Statistiek verstrekte gegeven, dat jaarlijks ± 28.000 leerlingen het eerste leerjaar van de gewone lagere school doubleren. Dat is 11 % van alle eerstejaars van het g.l.o. Met deze studie wordt getracht een bijdrage te leveren tot de beantwoording van de vraag, waaraan dit falen is te wijten en wat er kan worden gedaan om het te voorkomen.

Als hypothese is gesteld dat er, t.a.v. een groot contingent der schoolbevolking, blijkbaar sprake is van een discongruentie tussen de school-eisen en het kinderlijk ontwikkelingsniveau. Vandaar dat in het eerste hoofdstuk de moeilijkheden van het kind in het eerste leerjaar der lagere school worden besproken. Deze moeilijkheden betreffen de aanpassing van het kind aan het schoolleven, het vinden van een juiste leerhouding en het kunnen verrichten van goede schoolprestaties.

Het niet bereiken van een bepaald prestatie-niveau door het kind, dat door de school wordt bepaald, heeft aanleiding gegeven te spreken van schoolonrijpheid. Merkwaardig is dat de schooleisen, zoals het kunnen leren rekenen, lezen en schrijven, worden onderkend als maatstaven, waaraan de schoolrijpheid afgemeten wordt. Afgezien van het antwoord op de vraag of het, vanuit ontwikkelingspsychologische gezichtspunten bezien, wel juist is, dat de school in dit opzicht maatstaven hanteert, wordt nog geconstateerd, dat deze maatstaven weinig exact zijn.

Op grond van een uitgebreide literatuurstudie komt Haenen tot een betere hantering van begrippen door onderscheid te maken tussen schoolrijpheid en schoolbekwaamheid. Schoolrijpheid heeft betrekking op een geestelijk ontwikkelingsniveau gedacht in relatie tot de idee van de school als leerinstituut. Schoolbekwaamheid daarentegen betekent een bepaald

prestatievermogen in overeenstemming met de concrete leereisen van het eerste leerjaar.

Hoewel scherpe afgrenzingen niet altijd zijn te bepalen, komt Haenen tot de volgende indeling van zesjarige kinderen:

- schoolrijp en schoolbekwaam,
- schoolrijp maar niet schoolbekwaam,
- niet schoolrijp wèl schoolbekwaam,
- niet schoolrijp en ook niet schoolbekwaam.

Schoolrijpheid blijkt een ontwikkelingsniveau van de gehele persoonlijkheid te zijn waardoor het kind bereid en in het algemeen in staat is om het gangbare onderwijs in de eerste klas der lagere school te volgen.

Gewezen wordt op de pedagogische betekenis van de kleuterschool voor het kind, dat deze bezoekt. Daar er een significante samenhang blijkt te bestaan tussen het falen in de eerste leerjaren en het niet bezoeken van een kleuterschool, is er reden om aan te nemen dat kinderen, die de kleuterschool hebben bezocht, beter opgewassen zijn tegen de eisen van de lagere school dan zij, die dit voorrecht niet hebben gehad.

Terecht wordt op de kleuterschool de werksfeer vermeden daar beneden de zes jaar het kind in het algemeen niet schoolrijp is; er is nl. nog geen belangstelling voor schoolse vakken en er heeft zich bij het kind nog geen werkhouding ontwikkeld.

Daar er evenwel niet geringe aanwijzingen zijn dat op de kleuterscholen de schoolrijpheid en schoolbekwaamheid worden bevorderd, is op grond hiervan op 30 kleuterscholen, gevestigd in Den Haag, een proef genomen. Deze proef bestond uit een onderzoek naar verschillende aspecten van het prestatievermogen van \pm zesjarige kinderen in het laatst halfjaar van de kleuterschool. Vooral ging het daarbij om functies, die van betekenis zijn voor het leerproces in de lagere school. Voorts zijn de kleuterleidsters getraind in het observeren, verder is hen inzicht gegeven in het ontwikkelingsniveau van de kinderen en adviezen verstrekt t.a.v. een juiste pedagogische aanpak en met betrekking tot de overgang naar de lagere school.

Enige resultaten van het onderzoek:

- De meisjes zijn in hun lichamelijke ontwikkeling verder dan de jongens.
- De lichaamsbeheersing is bij het meisje iets beter.
- De aanpassingsmogelijkheden zijn bij het meisje groter.
- De meisjes beschikken over een fijnere motoriek dan de jongens.
- Bij het werken met constructiemateriaal tonen de jongens meer initiatief dan de meisjes.
- Bij de vormweergave hebben de jongens het iets slechter afgebracht dan de meisjes; merkwaardig is evenwel dat milieu-invloeden bij de vertekeningen aanwijsbaar zijn. Hoe ongunstiger in pedagogisch en sociaal-cultureel opzicht het milieu was, hoe meer vertekeningen.
- Van de kinderen was 13 % niet in staat causale samenhangen te vinden in de gebeurtenissen op de plaatjes, die hen zijn voorgelegd.
- Het grootste deel der kinderen kan reeds werken met begrippen als

grootste, kleinste, hoogste, laagste, middelste, laatste, voorste, achterste, dikste, dunste, langste. Ook tonen zij reeds inzicht in het classificeren.

De kleuterleidsters is gevraagd een voorspelling te doen t.a.v. het toekomstig schoolsucces van de aan hun zorgen toevertrouwde kinderen. Gebleken is dat het zeer moeilijk is betrouwbare uitspraken te doen omtrent het te verwachten schoolsucces t.a.v. het individuele kind. Niet alleen slagen de kleuterleidsters daar niet in, maar ook het psychologisch onderzoek biedt geen prognostische zekerheid.

Verder is de algemene conclusie te trekken, dat taakaanvaarding en volharding wel de belangrijkste voorwaarden zijn tot het slagen op de gewone lagere school.

Na de kinderen een jaar op de lagere school te hebben gevolgd, doen zich perspectieven voor om leerproblemen in het eerste leerjaar zoveel mogelijk op te vangen en het zittenblijven te voorkomen.

Deze perspectieven zijn:

- doorbreking van het uniforme leerprogramma,
- gedeeltelijke voortzetting der kleuteropvoeding in het eerste lagere schoolleerjaar,
- meer aanbrengen van structuren in de schoolwereld,
- meer contact tussen kleuter- en lagere school,
- de eerste twee leerjaren der lagere school samenvoegen,
- totaliteitsonderwijs als didactische vorm,
- individualisering van het onderwijs,
- uitbreiding van de woordenschat,
- verbetering van het mondeling uitdrukkingsvermogen,
- betere opleiding van de onderwijskrachten,
- regelmatig contact met de ouders.

Uit het voorgaande moge duidelijk zijn geworden, dat de studie van Haenen belangrijk is voor de schoolwereld. Niettemin een enkele kritische opmerking waarvan de intentie is het wetenschappelijk onderzoek, inzake deze problematiek, verder te stimuleren.

Op pag. 129, onderaan, wordt medegedeeld dat de kleuterleidsters, ondanks dat zij het kind één of twee jaar dagelijks hebben meegemaakt, er niet in slagen omtrent het te verwachten schoolsucces, t.a.v. het individuele kind, betrouwbare uitspraken te doen. Recensent vraagt zich terzake af of het wel reëel is de kleuterleidster een prognostische uitspraak te laten doen t.a.v. een problematiek die zij, krachtens hun opleiding, niet vermogen te beheersen. Zij gaan derhalve gissen. Voorts wordt medegedeeld dat het psychologisch onderzoek eveneens geen prognostische zekerheid biedt. Nu blijkt deze uitspraak te zijn gebaseerd op de resultaten van enkele onderzoekingen, die door *anderen* zijn gehouden. Het zou van wetenschappelijke betekenis zijn geweest indien, naast het oordeel van de kleuterleidsters over het te verwachten schoolsucces t.a.v. het individuele kind, dat de kleuterschool verlaat om basisonderwijs te gaan volgen, tevens een prognose was gevraagd aan een pedagogisch geschoold psy-

choloog. Indien zowel de kleuterleidsters als de psycholoog hun prognoses zouden hebben geadstrueerd, dan zou aan het eind van het eerste leerjaar te analyseren zijn geweest in welke mate en waarom de voorspellingen wel of niet uitgekomen zijn. Beter had dan kunnen worden onderkend hoe complex en veelzijdig de factoren zijn, die de leerprestaties van een kind bepalen.

Prognoses over de door het kind te verrichten leerprestaties zijn, volgens recensent, in hoge mate irreëel indien alleen wordt uitgegaan van diens lichamelijke en geestelijke ontwikkeling en van de in aanleg meegekregen disposities. De leerprestaties worden n.l. ondermeer mede bepaald door de aandacht der ouders voor het onderwijs van hun kind, de levensstijl van het gezin en de mate waarin het gezin in de samenleving is geïntegreerd. Voorts de didaktische bekwaamheid van de onderwijzer(es) en de verwachtingen, die deze heeft over de leerbekwaamheid van het kind.

Het boek van Haenen biedt veel stof tot overdenking en discussies en is van didaktische en pedagogische waarde in de opleidingen voor kleuterleidsters en onderwijzers(essen).

J. H. N. GRANDIA

Kinderbescherming

De Nationale Federatie voor Kinderbescherming, De Nederlandse Bond voor Moederschapszorg en Kinderhygiëne en de Stichting voor het Kind verzorgen gezamenlijk een serie publicaties voor kinderbeschermers en andere belangstellenden.

Onlangs zijn in deze serie verschenen

„Kinderbescherming in Nederland” door Mr. M. Rood-De Boer,

„Wat is een Voogdijvereniging” door I. Alten en A. Slop,

„Televisie en Kinderbescherming”, door H. Th. Dake en K. Groen,

„Jeugdbestuur in Kindertehuizen”, door C. J. H. van Reenen.

In de brochure „Kinderbescherming in Nederland” wordt een overzicht geboden over de organisatie van de justitiële kinderbescherming in Nederland en de civiele en strafrechtelijke maatregelen m.b.t. het kind.

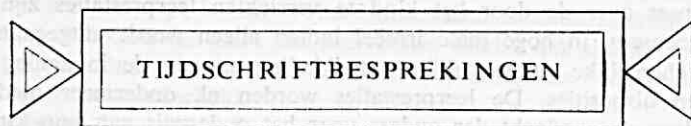
In de uitgave, „Wat is een Voogdijvereniging?”, wordt de plaats aangegeven van de voogdijvereniging in het geheel van de justitiële kinderbescherming. Verder worden informaties verstrekt over de organisatie van de voogdijvereniging en de functie van bestuur en maatschappelijke werkster t.o.v. ouders, kind, pleegouders en opvoedingsinrichting.

In „Televisie en Kinderbescherming” geeft Mej. Dake een algemene inleiding over het verschijnsel televisie en de verschillende problemen, die zich hierbij voordoen. De bijdrage van de heer Groen handelt over het gebruik van de televisie in de inrichting.

In de publicatie „Jeugdlectuur in Kindertehuizen”, wordt het belang van het goede jeugdboek uitéén gezet. Verder biedt het aanwijzingen over wat men, behalve lezen, nog meer kan doen met een boek; hoe men een bibliotheek in een inrichting kan inrichten en welke mogelijkheden er zijn om boeken ter beschikking te krijgen als de inrichting zelf geen bibliotheek heeft.

In kort bestek geven deze boekjes veel informatief materiaal. Zeker zij, die beroepshalve met kinderen te maken hebben, dienen deze uitgaven te bezitten. De publicaties, f 1,50 per stuk, zijn uitsluitend te bestellen door overmaking op postrekening 1122 t.n.v. De Stichting Voor het Kind, Emmastraat 38, Amsterdam.

J. H. N. GRANDIA

De Armenschool te Leiden

De aandacht wordt gevestigd op het tijdschrift „Spiegel der Historie”, maandblad voor de geschiedenis en haar hulpwetenschappen, 2e jg. no. 7/8, juli/augustus 1967, een uitgave van de Europese Bibliotheek te Zaltbommel. In dit nummer staat een bijzonder lezenswaardig artikel van D. Janssen over „De Armenschool in Leiden”.

Uitgangspunt van deze bijdrage, waarin veel informatief materiaal is verwerkt, is, dat er weinig bekend is over de dagelijkse praktijk in de scholen uit de 18e eeuw. Om terzake meer en beter te worden geïnformeerd heeft Janssen het archief geraadpleegd van het Heilige Geest- of Arme Wees- en Kinderhuis, dat veel gegevens bevat en wel in het bijzonder over het schrijfonderwijs. In het artikel worden mededelingen gedaan over:

- het oprichten van gemeentelijke armenscholen,
- de onderwijzers en hun opleiding,
- het toezicht,
- de kosten van het onderwijs,
- het onderwijzersgilde,
- de lesrooster,
- de leervakken,
- de methodiek.

Voorts worden interessante informatieën verstrekt over de maatschappelijke situatie der leerlingen.

J. H. N. G.

Rectificatie

N.a.v. het in het februarinummer gepubliceerde artikel van Mej. W. M. Nijkamp wordt medegedeeld, dat zij niet meer werkzaam is als inspectrice der Nutskleuterscholen maar is verbonden als pedagogisch medewerkster bij de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen.